

5. Freudenberger H.J. The Staff Burnout Syndrome in Alternative Institutions. Psychotherapy: Theory, Research and Practice. 1974. Vol. 12, no. 1, pp. 73–82.

6. Maslach C., Jackson S. E., Leiter M. P. Maslach Burnout Inventory: Manual. 4th ed. Menlo Park, CA: Mind Garden, Inc., 2018. 80 p.

7. Глущенко О. В. *Професійне вигорання психологів: навчальний посібник*. Київ .2020. 224 с.

Анастасія Осипенко,
здобувач ступеня вищої освіти
бакалавра навчально-наукового
інституту права та психології
Національної академії
внутрішніх справ
Науковий керівник:
старший викладач кафедри
психології навчально-наукового
інституту права та психології
Національної академії внутрішніх
справ **Оксана Христюк**

ДОВІРА ДО ДЕРЖАВИ ТА ЗАКОНУ ЯК ПСИХОЛОГІЧНА УМОВА РОЗВИТКУ БІЗНЕСУ

У контексті соціально-психологічного аналізу підприємницької діяльності довіра до держави та правових інститутів розглядається як ключовий психологічний чинник, що визначає умови для стабільного розвитку бізнесу. Вона виступає базисом психологічного сприйняття передбачуваності та безпечності ділового середовища, що, своєю чергою, сприяє інвестиційній активності, запровадженню інновацій та зростанню підприємницької ініціативи. У підприємницькому середовищі довіра до правової держави тісно пов'язана з прозорістю механізмів прийняття рішень, наявністю ефективного зворотного зв'язку, передбачуваністю законодавства та надійністю його реалізації. В цілому, довіра постає як складне багаторівневе явище, що поєднує психологічні, соціальні та правові компоненти.

Дослідженням питань довіри в цілому до державних інститутів, правоохоронних органів та закону присвячені наукові пошуки як вітчизняних, так і зарубіжних вчених, серед яких: Д. Гамбетта, П. Зак, О. Карабаєва, С. Крижанівська,

А. Левицький, М. Назаренко, О. Панич, В. Тарасенко, Т. Титаренко, Ф. Фукуяма та інші. У вітчизняній та зарубіжній літературі зазначається, що довіра є не лише емоційним або моральним явищем, а й індикатором ефективності соціальних і політичних інститутів (Г. Лебон, Ф. Фукуяма, А. Гідденс). Довіра є об'єктивною потребою при вступі до економічних відносин із партнерами. Як зазначає Ф. Фукуяма, довіра – це очікування регулярної, чесною та кооперативної поведінки, що ґрунтується на спільно поділюваних нормах. На думку автора, соціальний капітал, який виникає з довіри, не можна придбати через раціональні інвестиційні рішення; його набуття вимагає звички до моральних норм спільноти та здобуття таких чеснот, як лояльність, чесність і надійність [1].

На думку В. Кифяк та Н. Філіпчук, основними джерелами формування та зміцнення відносин довіри є:

- публічність курсу реформ, відкритість та доступність інформації;

- справедлива та несуперечлива законодавча база;

- сумлінність, чесність та компетентність керівників органів та компаній їх структурних підрозділів;

- стійкість інститутів, «правил гри», договірних відносин та партнерських зв'язків тощо [2].

М. Грицаєнко слушно зазначає, що гарантом довіри виступає сильна держава, здатна за допомогою цілого комплексу заходів забезпечувати необхідний суспільству та економіці високий рівень довіри [3]. Її підтримка і розвиток потребують не лише ефективного законодавства, а й активної участі держави як гаранта стабільності, справедливості та безпеки у соціально-економічному просторі.

Психологічна специфіка діяльності підприємців передбачає високий рівень автономії, відповідальності та прагнення до контролю над середовищем. За таких умов відсутність довіри до держави може призводити до підвищеної тривожності, зниження ініціативності, уникнення формальної взаємодії з державними інституціями. Натомість наявність довіри формує готовність до співпраці, відкритість до правових реформ і підвищення легітимності управлінських рішень.

На основі аналізу наукових джерел можна сказати, що довіра є не лише емоційним чи моральним конструктом, але й важливою умовою ефективного соціального функціонування, зокрема – при

вступі до економічних взаємодій. Її наявність знижує рівень тривожності, підвищує суб'єктивне відчуття контролю за ситуацією, сприяє формуванню орієнтації на довгострокове планування та готовність до конструктивної співпраці.

Слід зазначити, що атмосфера довіри не є стихійною – вона потребує цілеспрямованого конструювання, що включає як організаційні, так і соціально-психологічні чинники: структуру системи управління, управлінську політику, організаційну культуру, систему цінностей і норм. Особливу роль у цьому процесі відіграє поведінка лідерів, адже саме вони задають еталони взаємодії, демонструючи взірці відповідального ставлення до інституційних обов'язків. Вважаємо, що формування довіри до державних інституцій та правової системи повинна ґрунтуватися на ряді психологічно значущих чинників: публічності реформ та доступності інформації, справедливості та послідовності законодавства, добросовісності та професіоналізмі представників державних структур, а також стійкості соціальних інститутів і договірних відносин. Кожен із цих елементів виконує роль «психологічного маркера» безпеки й надійності соціальної взаємодії, що особливо актуально в умовах підприємницької діяльності.

Створення атмосфери довіри потребує уваги до кожного аспекту системи – до її структури, політики та практики менеджменту, технологічних систем, неформальної культури, до цінностей та очікувань її членів, а також до поведінки тих, хто обіймає керівні посади в організації.

Загалом рівень довіри між державою та бізнесом забезпечується формальними та неформальними механізмами, їх узгодженістю або неузгодженістю. Функціонування формальних механізмів забезпечується формальним юридичним правом, яке наводить ті чи інші дії у статус санкціонованих та несанкціонованих та визначає покарання за несанкціоновані дії. Формальні механізми – це, передусім, система правничий та правозастосування. Тобто комплекс законодавчих органів, кодифікованих норм законів, судової системи та системи виконання судових рішень.

Неформальні механізми забезпечують взаємовідносини між владою та бізнесом на основі критерію переконаності та збігу моральних норм та уявлень суб'єктів взаємодії про справедливість, на основі альтруїзму. Такі неформальні

механізми створюються та відтворюються культурою та традицією. І визначають їх ті уявлення про належне і неналежне, добро і зло, припустиме і неприпустиме, і, зрештою, справедливе і несправедливе, які є свого роду «каркасом» поширеної у суспільстві моралі.

Елементи, що сприяють формуванню довіри до держави та закону у бізнесі представлені на рис.:

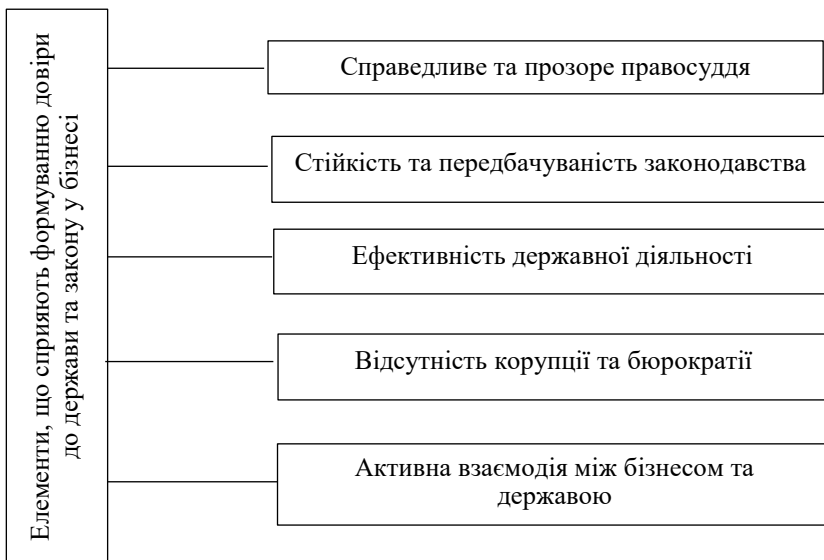

Рис. Елементи, що сприяють формуванню довіри до держави та закону в бізнесі

На основі проведеного нами дослідження основні психологічні аспекти проблеми довіри до держави та закону як умови розвитку бізнесу можна визначити наступним чином:

1. **Суб'єктивне сприйняття стабільності та передбачуваності.** Довіра безпосередньо пов'язана з психологічним відчуттям безпеки та впевненості у майбутньому. Коли бізнес-середовище сприймається як стабільне та прогнозоване завдяки надійній державі та правовій системі, це знижує рівень тривожності та сприяє готовності до інвестицій та довгострокового планування.

2. **Віра в справедливість та неупередженість.** Довіра до закону значною мірою залежить від психологічного сприйняття його справедливості та неупередженості застосування. Якщо підприємці відчувають, що правосуддя є рівним для всіх, це підвищує їхню довіру до правової системи в цілому.

3. **Впевненість у захисті прав власності.** Психологічне відчуття захищеності власності є ключовим для стимулювання підприємницької активності. Довіра до держави як гаранта цих прав формує у бізнесменів впевненість у тому, що їхні інвестиції та активи будуть захищені.

4. **Розуміння та прийняття правових норм.** Якщо бізнесмени розуміють логіку та обґрунтованість законів, а також погоджуються з ними, це сприяє не лише їхньому дотриманню, але й підвищує рівень довіри до держави як інституту, що ці закони встановлює та забезпечує їх виконання.

5. **Вплив особистого та соціального досвіду.** Психологічно, рівень довіри формується не лише на основі абстрактних знань, але й через особистий досвід взаємодії з державними органами та правовою системою, а також через досвід колег та партнерів. Негативний досвід може значно підірвати довіру.

6. **Значення лідерства та особистого прикладу.** Психологічно важливим є сприйняття керівників державних органів як компетентних, чесних та таких, що дотримуються закону. Їхній позитивний приклад може транслюватися на загальний рівень довіри до держави.

7. **Емоційний компонент довіри.** Довіра не є суто раціональним явищем; вона включає емоційний компонент. Відчуття безпеки, справедливості та надійності, що асоціюються з державою та законом, емоційно підкріплюють довіру.

Отже, довіра до держави та закону є ключовим фактором успішного розвитку бізнесу, оскільки вона створює сприятливий клімат для інвестицій, інновацій та зростання підприємницької активності. Довіра до правової держави є складним психологічним утворенням, що базується на поєднанні раціонального й емоційного, індивідуального та колективного досвіду. У підприємницькому середовищі вона стає критично важливою умовою для розвитку легального бізнесу, зміцнення громадянської позиції та стабілізації правової культури. Довіра до держави як гаранта прав і свобод формує у підприємців впевненість у майбутньому, сприяє їхній відкритості до правових реформ і підвищує загальний рівень правової культури у суспільстві.

Список використаних джерел

1. Fukuyama F. Trust: The Social Virtues and the Creation of Prosperity. 1995.
2. Кифяк В.І., Філіпчук Н.В. Довіра як інституція розвитку бізнесу в умовах нових соціальних викликів. Інвестиції: практика та досвід. 2023. № 10. С. 69–76.
3. Грицаєнко М. І. Довіра як передумова розвитку підприємницької діяльності Бізнес Інформ. 2016. № 12. С. 143–148.

Олександра Парчевська,
здобувач ступеня вищої освіти
бакалавра навчально-наукового
інституту права та психології
Національної академії
внутрішніх справ
Науковий керівник:
старший викладач кафедри
психології навчально-наукового
інституту права та психології
Національної академії внутрішніх
справ **Оксана Христюк**

УПРАВЛІНСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕНОГО ПСИХОЕМОЦІЙНОГО НАВАНТАЖЕННЯ: ПСИХОЛОГІЧНІ РИЗИКИ ТА ФЕНОМЕН ПРОФЕСІЙНОГО ВИГОРАННЯ

Управлінська діяльність репрезентує одну з найбільш психоемоційно насичених та відповідальних форм професійної самореалізації особистості, що функціонує у складній системі соціально-рольової взаємодії. Специфіка управлінської праці передбачає постійну комунікацію з підлеглими, прийняття стратегічно значущих рішень, відповідальність за ефективність функціонування організаційної системи та досягнення визначених цілей, що супроводжується інтенсивним когнітивним і емоційним навантаженням. У таких умовах зростає ризик розвитку психоемоційної дестабілізації, ключовим проявом якої є феномен професійного (емоційного) вигорання.

Феномен burnout вперше був концептуалізований у науковому дискурсі Г. Фрейденбергером у 1974 році як стан фізичного, емоційного та мотиваційного виснаження, що виникає на тлі хронічного професійного стресу, особливо в